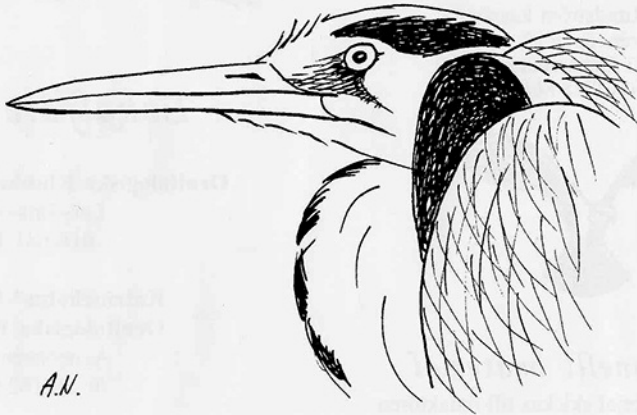

Fåglar i Sörmland

1 / 2004

A.N.

Fåglar i Sörmland

Fåglar i Sörmland ges ut med två nummer per år av Föreningen Sörmlands Ornitologer som är en ideell regionalförening till Sveriges Ornitologiska Förening. FSO verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmländska fåglarna. Vi vill också sprida intresse för ornitologi. Medlemskap i FSO för 2004, vilket inkluderar föreningens tidning, erhålles genom att sätta in 125 kronor på postgiro 773 78-8. Familjemedlem 25 kr. Ansvarig utgivare för FiS är FSOs ordförande, Marianne Mattiasson (0155-570 45).

Medlemsservice

Adressändring, medlemskap, försäljning etc
Urban Rundström kassör
Syrénvägen 15
572 31 Oskarshamn
0491 - 768 868

Redaktionellt material

Redaktionellt material skickas till redaktören. Helst som e-post eller på diskett med bifogad utskrift. Givetvis tas även hand- och maskinskrivet material emot. Bilder skickas till bildredaktören som dia, papperskopia eller i digitalt format.

Manusstopp för nr 2/2004 är den 31/8.

Upplaga: 400ex

Omslag: Häger Teckning Anders Nothagen

Tryckt av: Dahlströms tryckeri, Nyköping.

Redaktion

Göran Andersson Redaktör
Forssavägen Mosstorp
642 93 Flen
0157 - 135 10

goranxandersson@telia.com

Göran Altstedt Bildansvarig
guralt@passagen.se

Per Flodin Skribent & faktagranskare
per.flodin@hotmail.com

Lokalföreningar

Ornitologiska Klubben i Eskilstuna

Lars Eriksson
016-641 19

Katrineholm/Vingåkers Ornitologiska Förening

Agne Swenzén
0150-182 97

Fågelföreningen Tärnan Nyköping/Oxelösund

Ingvar Jansson
0155-28 73 73

Strängnäs Ornitologiska Klubb

Leif Ekblom
0152-511 54

Södertäljes Ornitologiska Förening

Stig Stried
08-550 944 17

Inledaren

I detta nummer får vi återigen bevis på den kraft som ligger i det entusiastiska ideella arbetet. Denna gång exemplifierat genom en lång rad fågelskådares imponerande resultat i form av inventeringar, biotopbevakning, ringmärkning och sträckbevakning. Att det sammanlagt rör sig om tusentals timmars fältarbete och många par ögons sammanlagda möda gör det än mer fantastiskt.

Som synes går detta nummer närmast i amatörornitologins tecken och bevisar tydligt att ett allmänt ökat fågelintresse i samhället med medialt fokus på det mer eller mindre sensationella knappast påverkat bredden inom skådarleden. Det finns gudskelov utrymme för alla varianter av fågelskådning och det handlar ytterst om ett brinnande intresse som tar sig lite olika uttryck. Ofta kombineras för övrigt letandet efter udda fynd, som kanske många gånger närmast kan betecknas som av kuriöst värde, med naturbevakning som i längden kan addera till vårt samlade vetande och komma till nytta i de mest skiftande sammanhang. Parallellt med att man exempelvis spanar udda arter på sträck genom Hjälmarens räknas det vanliga arter såsom skrattnås, och samtidigt som man hoppas på en östlig sångare i näten i skärgården ringmärker man oförtrutet mesar i mängder.

Att denna folkliga bevakning av vår närmatur är av största vikt och väl värd att bevara i sig råder det väl knappast någon tvivel om, men hur säkerställa en kontinuitet? Med en dåres envishet har jag under ett års tid i denna inledare propagerat för föreningens vikt. Att det ideella arbetet kanaliseras och samordnas genom en offentlig förening som dessutom har möjligheter att agera talesman för en opinion adderar till trovärdigheten i myndigheters ögon. Om man därtill lyckas etablera ett långvarigt samarbete med lämpliga myndigheter baserat på ömsesidig respekt har man alla möjligheter i världen att kunna använda ovan nämnda samlade kunnande till att påverka.

Om föreningen sedan är lokal eller regional är av underordnad betydelse, men det är min övertygelse att bägge behövs. Starkast står vi om vi har ett kontaktnät över landskapet där de olika föreningarna får agera stomme. Den regionala föreningen måste då ta ett övergripande ansvar och säkerställa att fågelskådarnas åsikter görs hörda i större frågor som antingen berör flera kommuner eller där en samlad kompetens behövs.

Jag fortsätter alltså att dra samma slutsats som tidigare, dvs. en stark Föreningen Sörmlands Ornitologer är en garant för ett fortsatt föga glamoröst vardagsarbete i miljöbevakningens anda. Ditt största enskilda bidrag till detta under 2004 skulle alltså kunna vara att värva en medlem!

Föreningens framgång är sedan förstås ett resultat av dessa medlemmars kunnande och ork. Att det för närvarande knappast råder någon kris är artiklarna i detta nummer ett levande bevis för. Kunnande och entusiasm lever och frodas och det vore väl roligt att få några nya medlemmar att ta hand om och skola in i denna anda?

Göran Andersson
Redaktör

Backsvala

Under 2003 var backsvala riksinventeringsart. För Sörmlands del innebar det att ett 30-tal personer besökte mer än 200 lokaler och bidrog därigenom med betydelsefull information för att belysa artens ställning i rapportområdet. Alla inventerare och rapportörer skall ha ett stort tack för sin insats!

Per Flodin

Under 2003 var backsvala riksinventeringsart. För Sörmlands del innebar det att ett 30-tal personer besökte mer än 200 lokaler och bidrog därigenom med betydelsefull information för att belysa artens ställning i rapportområdet. Alla inventerare och rapportörer skall ha ett stort tack för sin insats!

Enligt Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) fanns det goda skäl att göra en inventering av backsvala. Någon samlad nationell inventering hade inte gjorts tidigare och beståndsuppgifterna i Svensk fågelatlas på 100 000-200 000 par anges som en mycket osäker uppgift. Av uppgifter från den svenska häckfågeltaxeringen att döma visar arten på en fortgående minskning och allt glesare bestånd. En samlad redovisning av 2003 års inventering kommer sannolikt att ge bättre besked om hur det förhåller sig med det.

Backsvalan finns i hela landet och i södra Sverige utgörs 90 % av häcklokalerna av människoskapade lokaler, huvudsakligen i grustag. Det finns dock exempel på att de häckat i spån- och jordhögar, torvvallar, dikesskärningar, lös kalksten och till och med i stenmurar. I norra Sverige ligger 90 % av kolonierna i naturliga strandbrinkar. Samtliga lokaler i vårt område utgjordes av sand-/grustäkter. Kolonistorlekarna i landet varierar mellan några enstaka bon upp till 1100-1200 par. Hos oss hade den minsta fyra bon och den största 200 (Tabell 1).

Det samlade resultatet i vårt rapportområde förefaller bekräfta den vikande tendens som häckfågeltaxeringen visat på. Av de kommentarer som kommit från inventerarna upplevs resultatet över lag som magert. På endast 23 lokaler har häckning konstaterats av sammanlagt 1320 par (Tabell 1). Samt-

liga lokaler var kända sedan tidigare. Ett flertal gamla till synes lämpliga lokaler saknade indikationer på häckning. Häckningslokalerna är relativt väl fördelade över rapportområdet. Endast från Gnesta och Oxelösunds kommuner saknas rapporter om backsvalehäckningar.

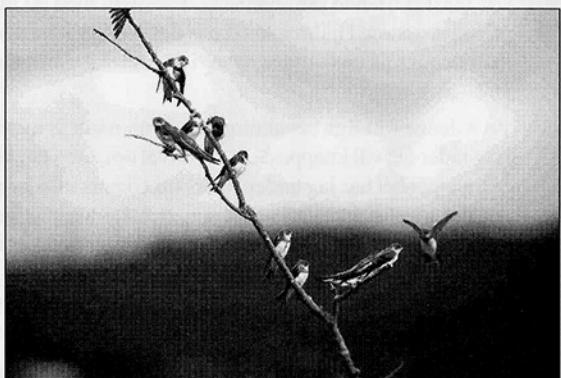

Foto Lars Hansson

Resultatet på minst 1320 häckande par inom rapportområdet ska ställas i relation till det från Atlasinventeringen under 1970 och -80 talet, då man uppskattade att det fanns omkring 2000 par, således en minskning med omkring 34 %. Lokalt stöd för denna uppskattning finns från Eskilstuna kommun där en inventering 1989 gav ett resultat på 550 par, vilket ska sättas i relation till årets 175. En dramatisk minskning med närmare 70 % på mindre än 15 år!

De främsta orsakerna till minskningen bedöms vara ett minskande antal aktiva täkter och återställningen (utslätning av kanter och plantering av fr.a. tall) av sådana. Detta till trots saknade ett par aktiva täkter, som under den senaste tioårsperioden hållit kolonier häckande fåglar.

Tabell 1. Lokaler med konstaterade häckningar av backsvala inom rapportområdet Sörmland utom Södertörn. Antalet par anges.

Antal par	Lokal	Kommun
25	Stackekärr, Flättorp	Eskilstuna
50	Flygrakan norra delen av Eskilstuna flygplats	Eskilstuna
75	Kjula grustag, Kjula	Eskilstuna
4	Hagtorp grusgrop	Flen
125	Broby grustag	Flen
50	Glysas grav	Katrineholm
150	Klämsbo grustäkt	Kungsör
10	Taxinge grustag	Nykvarn
36	Bommersvik	Nykvarn
25	Horbs grusgrop	Nyköping
73	Husby grustag	Nyköping
73	Trompesta grustäkt, NO Oppeby gård	Nyköping
85	Larslunds grustäkt, Stigtomtamalmen	Nyköping
200	Skinnarhagen sandtag, Ludgo k:a	Nyköping
44	Hässelby grustag, N Jättneavtaget, Selaöområdet	Strängnäs
60	Malmby grustag	Strängnäs
21	Underås, Enhörna	Södertälje
30	Hummelmoraberget, Bommersvik	Södertälje
17	Grustäkt Lövsta	Trosa
4	Ättersta täkt	Vingåker
20	Vännervass täkt	Vingåker
64	Torps grustäkt, Österåker	Vingåker
79	Fagermon, Österåker	Vingåker
1320		

Referenser

- Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. 1999. *Svensk Fågelatlas*. Vår Fågelvärld, suppl. 31, Stockholm.
- FSO. 1992. *Förteckning över Sörmlands fåglar*. Fåglar i Sörmland, suppl. 2, Katrineholm.

Femörefortet

Under berget på Femörehuvud – Fågelskådning nio meter under marken

Troligtvis har många sörmländska fågelskådare någon gång gått grusvägen ut ifrån parkeringen på södra Femöre strax söder om Oxelösund och passerat ett mystiskt hus på vägen ut mot fyrvaktarbostaden på Femörehuvud. Lika troligt är att de flesta listat ut att det rör sig om något militärt men förmodligen inte mer specifikt vad som finns under jord. Här reder Lars Hansson ut vad som egentligen finns under fötterna på oss skådare som besöker platsen.

Lars Hansson

”Inte kunde jag tro att vi skulle ha möte i detta hus” sa Göran Andersson när rrk Sörmland hade sitt sensommarmöte 2003 i persedelhuset tillhörande Batteri OD, batteri Oxelösund.

Batteri OD, eller Femörefortet, byggdes i en serie av 30 stycken fasta kustartillerianläggningar som anlades under 1960- och 70-talets kalla krig, då Sverige till skillnad mot dagens fågelskådare inte var positiva till östliga inflöden, utan tvärt emot reellt oroliga för en Sovjetisk invasion.

På grund av Oxelösunds strategiska läge med två djuphamnar, tung järnväg, motorväg och F11/Skavsta i närheten, skulle försvaret förstärkas och 1964 var anläggningen i drift. Av de 30 stycken 7,5 cm's batterier/fort anlades två till runt Bråviken, vid Arkö på Östgötasidan och vid Kungshamn/Tunabergshalvön, vilket pekar på hela Bråvikens viktiga läge ur svenskt invasionsförsvaret.

Dagens fågelskådare kan tacka försvaret för lättillgängligheten till Femörehuvud. Likväl som vid Ängudden, Kungshamn och Ålbäck på Tunabergshalvön fanns knappt något vägnät innan försvaret kom till platsen. Innan batteriet på Femöre anlades fanns inte den stora parkeringen och inte heller grusvägarna ut på halvön. Dessa vägar förbinder de tre 7,5 cm kanonerna ovan jord och används idag fördelaktigt för att nå både fyrplatsen men även andra delar av halvön.

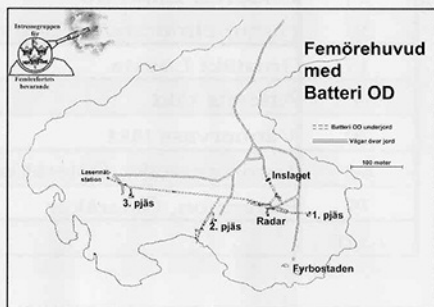

Foto Lars Hansson

Men vad finns då under jord? Ryktena har flödat under åren med allt ifrån sjukhus till u-båtsbas inne i berget. Det som är sant är det som syns på kartan här ovan.

Det så kallade inslaget är ingången som finns under stugan, tunnelsystem leder nedåt in i berget så att de centrala delarna ligger ca 20 meter under bergets hjässa, dock aldrig under Östersjöns nivå.

En av kanonerna på Femörehuvud som bevakat hamninloppet under kalla krigets dagar.

Som syns på kartan sammanknyts sedan de tre kanonerna och diverse andra installationer med den så kallade centraltunneln, totalt över 450 meter lång.

De tre kanonerna ligger utplacerade på höjderna ut mot Östersjön med god utsikt. Från pjäs. 1, längst i öster, sågs Alförräddarhonan i januari 2003. Även ifrån pjäs. 2 och 3 finns god och fri utsikt över Östersjön. På udden nedanför pjäs. 2 fanns skärnsnäppor vintern 2002-03.

Liksom de flesta av de 30 anläggningarna skulle även Femörefortet ha skrotats redan under 2003. Detta framflyttades först till 2004 genom ett nå-deår från regeringen till nuvarande Föreningen Femörefortet. Under sommaren 2003 besökte över 10000 besökare det nystartade museet och när detta skrivs i februari 2004 håller förhandlingarna om ett slutgiltigt övertagande av anläggningen från militära myndigheterna på att slutföras.

Under 2004 kommer museet att vara öppet på helger under tiden 1 maj till 13 juni och 16 augusti till 19 september med sex guidningar per dag. Under tiden 14 juni till 15 augusti sker åtta dagliga guidningar.

Men hur är det nu med fågelskådningen under marken ? Nio meter under jord går det att ifrån eldledningscentralen titta ut över östersjön ur två periskop med ca 15 gångers förstoring. Ca 10 arter har hittills noterats och listan ökar sakta men säkert.

Mer information om Femörefortet kan fås av undertecknad, endera på telefon 070/378 77 17 eller e-post batteriod@telia.com

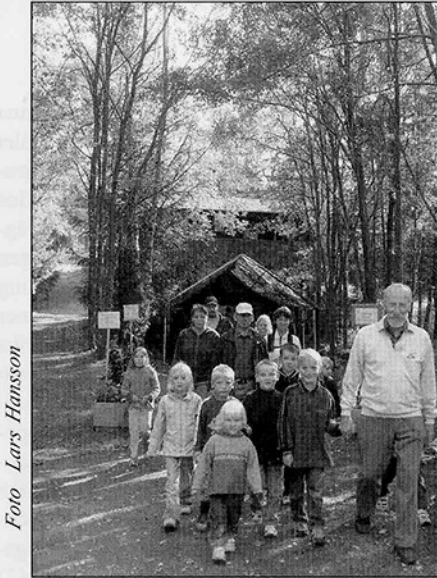

Foto Lars Hansson

Några av de ca 10.000 nyfikna som besökt Femörehuvuds museum under 2003.

Minnesfond

Ni minns väl att Tärnan inrättat en minnesfond för att hedra Jörgens Israelssons minne. Detta skedde i samarbete med Jörgens hustru Karin och fonden är tänkt att främja och utveckla fågelskådningen i Jörgens anda med särskilt fokus på ungdomar. Du kan stödja detta arbete genom att sätta in pengar på pg 476 77 25-7 och märk då talongen med "Jörgen".

Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde

Under år 2003 påbörjade Länsstyrelsen i Södermanland tillsammans med lokala Ornitologer en Kustfågelinventering. Meningen är att hela länets skärgård ska vara inventerad efter en tvåårsperiod. I en del av Arnes inventeringsområde ligger Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde, vilket även medfört att området kunnat jämföras med tidigare inventeringar. En viss skillnad i metodiken mellan de olika inventeringarna finns, men bedömningen är att en jämförelse ändå kan göras.

Arne Andersson

Resultaten som presenteras nedan är utförda under en 50-års period med de senaste besöken genomförda i samband med 2003 års skärgårdsinventering.

Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde i Nyköpings skärgård har tidigare inventerats vid tre tillfällen, nämligen 1951 (V Olsson) 1971 (B Ljungberg) och 1995 (A Andersson).

Metodik vid inventeringarna

1951 byggde inventeringen helt på antalet funna bon. 1971 års inventering utgick i stort från antalet funna bon med tillägg för några arter som registrerades som stationära. Under 1995 användes *Inventeringsnormer för Sjöfågeltaxering*, BIN-Fåglar (SNV 1978). Den nu pågående inventeringen följer i stort BIN-Fåglar, men en viss omarbeting har skett enligt *Kustfågelgruppen 2000*. Numer anses det orimligt och även olämpligt att söka fastställa säkerställd häckning för alla förekommande arter. Istället arbetar man med olika indicier för häckning. Som t.ex. att fåglar som uppehåller sig invid öar under respektive arts häckningstid anses som häckande. Landstigning och räkning av antalet bon görs dock på öar med häckande skarvar, måsfåglar och alkor. Inventeringsperioderna består av (1) andra halvan av april (2) andra halvan av maj och (3) första halvan av juni. Genom dessa tre perioder omfattas samtliga förekommande sjöfågelarters häckningstid i skärgårdsområdet.

Kommentarer

Av de sedan 1995 nyetablerade arterna har den vitkindade gåsen fortsatt att öka från 4 par till nuvarande 12 par. Fisk-/silvertärnan har nästan fördubblat sitt antal från 47 par till 85 par. En ny art noterades under 2003 då tordmulen häckade med 1 par.

Sedan 1950-talet, då knölsvanen etablerade sig i den svenska skärgården, har arten stadigt ökat i antal. Arten hade vid inventeringen 1971 nått ända ut i den sörmländska ytterskärgården. En plats som

Storskarven tycks ha stabiliserat sig och t.o.m. gått tillbaks inom Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde. Fortsatta inventeringar i skärgården får utvisa om detta förhållande märks i fler områden.

åtminstone för mig verkar lite märklig eftersom födan, olika vattenväxter, endast finns tillgängliga strax intill öarna och då även som synes i liten mängd. Under 1995 noterades 16 par häckande i området. Årets 10 par kan vara ett första tecken på att arten är på tillbakagång i skärgården, åtminstone vad det gäller ytterskärgården.

För första gången sedan 1989, då storkarven etablerade sig i vår skärgård, har den nu minskat i antal. Under 1995 häckade ca 340 par på två öar i området. Antalet blev då uppskattat när jag inte hade

möjlighet att gå iland på öarna förrän efter häckningstid. När detta sedan kunde göras var det svårt att avgöra hur många bon det funnits på öarna. Framför allt gällde det förstaårsbon, vilka mer eller mindre var nedtrampade av det stora antalet skarvar som uppehållit sig på öarna. Men vid ett flertal tillfällen innan dess hade antalet bon räknats från båt till ca 340 par. Årets 140 par har dock noterats efter boräkning på öarna. Minskat har även skrattnåsen. Nu häckade endast 1 par mot tidigare 9 par. Och för första gången sedan 1951 uteblev gräsanden som häckfågel.

	1951	1971	1995	2003
Storskarv	-	-	ca 340	140
Knölsvan	-	3	16	10
Grågås	-	1	6	8
Kanadagås	-	-	6	3
Vitkindad gås	-	-	4	12
Gräsand	9	2	2	-
Stjärtand	-	1	-	-
Vigg	7	12	2	2
Ejder	27	250	283	222
Svärta	10	9	2	3
Småskrake	-	5	5	4
Storskrake	-	2	2	4
Strandskata	4	6	7	5
St.strandpipare	2	-	-	-
Rödbena	3	4	1	1
Drillsnäppa	-	1	-	-
Roskarl	9	10	2	2
Labb	-	1	2	1
Skrattmå	-	2	9	1
Fiskmå	82	122	52	40
Silltrut	-	-	2	-
Gråtrut	6	77	101	96
Havstrut	14	26	35	24
Skräntärna	-	2	-	-
Fisk-/silvertärna	46	101	47	85
Tordmule	-	-	-	1
Tobisgrissla	5	8	-	-

Tabell 1. Antalet häckande, och under häckningstid stationära, par av sjöfåglar i Rågö-Stångskärs fågelskyddsområde under åren 1951, 1971, 1995 och 2003.

Ett år med FSO

Ännu ett år har lagts till handlingarna för Föreningen Sörmlands Ornitologers styrelse. Nedan följer en sammanställning över en del av de ärenden och aktiviteter som genomförts.

Leif Ekblom

Våra möten håller vi i Studieförbundet lokaler i Flen. Flen är en central punkt som är lättillgänglig för alla i styrelsen. Åtta möten genomfördes under 2003.

Under våren genomfördes ett "nätverksmöte" mellan FSO och de lokala klubbarna. Avsikten var att utbyta erfarenheter och försöka dra upp några riktlinjer för att stödja varandra. Ett gemensamt problem är ungdomsrekryteringen. Hur ska vi kunna locka ungdomar att börja skåda och dessutom bli medlemmar i någon klubb? Mötet kunde bara konstatera att det är svårt att konkurrera med alla datorspel och elektroniska prylar. Hur kan vi få in elektroniken i skådningen?

Vissa svårigheter finns att synkronisera de olika klubbarnas verksamheter, främst exkursioner, "räkningar" och inventeringar. Programmen för kommande år bör läggas tidigt och samordnas mellan klubbarna genom respektive klubbs programansvariga.

Under september gjordes den sedvanliga "utsålda" utflykten till Hartsö-Enskär. Christer Larsson bjöd på fint väder vid Studsviks brygga och en skön båttur ut till stationen.

FSO är som bekant en officiell remissinstans. Det innebär att vi får vara med och yttra oss i ärenden rörande fysisk riksplanering (som berör Södermanland), utbyggnadsplaner, bildande av naturreservat och övriga ärenden som berör natur och djurliv (ex Natura 2000-områden). Under året har följande naturreservat bildats: Stentorps hagkärr i Katrineholms kommun, Berga kulle i Nyköpings

kommun, Norrby kyrkskog, Tynnelsö djurgård och Tynnelsö Prästholmen i Strängnäs kommun samt Tomsängen i Vingåkers kommun. Dessutom har yttranden lämnats på förslag till nya naturreservat och Natura-2000-områden.

Länsstyrelsen har under året givit tillstånd för skydds jakt på skarv i Mälaren, Hjälmaran och vissa kustvatten enär yrkesfisket skadas. FSO har i skrivelse till länsstyrelsen påpekat att tidigare läggandet av tillståndet till 11/8

för skydds jakt kan inverka menligt på de eventuella måsar och tärnor som samhäckar med skarven.

Tillstånd att bedriva duvhöks fångst har av länsstyrelsen beviljats 14 st. ansökare. FSO har tagit kontakt med några tillståndshavare. En tillståndshavare redovisade följande antal fångade hökar under perioden 10 augusti till 31 december:

- Hane ad 8 st
- Hane juv 71 st
- Hona ad 6 st
- Hona juv 42 st

Av dessa var fem redan ringmärkta. Vad som ej framgår av redovisningen är hur många som kom åter och gick i en fälla igen. Hösten 2003 genomfördes hos denna tillståndshavare ringmärkning. Man kan då konstatera att många återfångas, en individ t o m tre gånger. En preliminär slutsats är att frisläppningspunkten måste ligga mer än 30 km från fångstplats för att förhindra att höken hittar tillbaka igen.

Energimyndigheten har regeringens uppdrag att föreslå lämpliga områden för utbyggnad av bl a havsbaserade vindkraftverk. För Södermanland föreslås ett område ca 1 mil söder om Hävringe. FSO har lämnat följande yttrande till länsstyrelsen (sammanfattning):

”Anmärkningsvärd kort remisstid för en fråga med så stor dignitet för framtiden. Det föreslagna området ligger helt nära ett Natura 2000- område samt fågel och sälkyddsområde. Bland annat häckar där alkor och skrântärna. Födösökningsområdet kan bli stort av vindkraftsfundamenten, effekterna av ev vibrationer ner till botten är ej utrett. Grundområdena är viktiga övervintringsplatser för bl a alfågeln, som drabbas hårt av oljeutsläpp vintertid.

FSO föreslår en inventering av sjöfåglarnas häcknings- och övervintringsförhållanden i området.

Mot bakgrund av ovanstående kan FSO ej tillstyrka att området avsetts för framtida utbyggnad av vindkraftverk i området.”

Detta är en fråga som FSO får anledning att återkomma i, när det eventuellt blir aktuellt med närmare undersökningar om områdets lämplighet. Länsstyrelsen har till Energimyndigheten anmält att området är lämpligt för fortsatt utredning. Perifera remissvar, såsom Trosa och Strängnäs kommuner, har intet att erinra mot förslaget. Ej heller en fritidspolitiker i en grannkommun med motiveringen att förslaget är utmärkt, för då kommer troligen inte min kommun inte att drabbas av utbyggnad. Det är bra att vara vidsynt!!

Foto Göran Alstvedt

Sillgrisslan, en art som kan komma att drabbas av en eventuell vindkraftspark i Oxelösunds skärgård.

I Flens kommun har tankar på att bebygga områden vid Båven ånyo aktualiserats. Katarina Boström deltog i ett möte, som i första hand kom till för att få Båven ska inrymmas som ett Natura 2000-område. Sjön kommer att inventeras i sin helhet avseende storlom och fiskgjuse, och fågelskyddsområden kollas upp. Under maj/juni inventerades Båven med hjälp av frivilliga krafter. Inventeringen finansieras av länsstyrelsen, SNF och troligen Flens kommun, som är initiativtagare. Per Flodin var rapportmottagare och sammanställare.

Av gjorda inventeringar kan riksinventeringen av backsvala och den sedvanliga av nattfåglar nämnas.

En stor del av styrelsens kraft har lagts på att försöka hitta lämpliga ekonomiska lösningar på omkostnaderna för vår tidning. Nästan hela föreningens budget omfattar tryckning och distribuering av FiS. Här önskar vi få tips från er medlemmar om hur FiS ska se ut i framtiden (färg/svartvitt tryck, papperskvalitet), var vi kan finna lägre tryckkostnader, finns det billigare sätt att distribuera tidningen. Alla förslag välkomnas.

Exkursjon till Hartsö-Enskär

Även i år görs den populära turen ut till vår enda fågelstation. Du får här en chans att stifta bekantskap med ytterskärgård och ringmärkning.

Turen görs söndagen 26/9
Sista anmälningsdag 20/9

Anmälan och/eller frågor till Christer Larsson på 0157-128 74 eller christerbygg@ebrevet.net

FSO:s styrelse

Vilka är det då som sitter i FSO:s styrelse? Nedan följer lite snabbfakta om nuvarande besättning.

Namn	Marianne Mattiasson	Leif Ekblom	Lars Eriksson
Skådat sedan	Barnsben	1959-1966, återstart 1992	1990
Föreningsuppdrag	FSO:s styrelse sedan 1997	Ordförande SOK	Ordförande OKE sedan 1997
Ansvar i FSO:s styrelse	Ordförande sedan 1998	Sekreterare	Ledamot
Typ av skådare	När och fjärran, gärna inventeringar.	Socialskådare	Låter fåglarna komma till mig.
Favoritlokal	Strandstuviken, Hummelvik, Kovik, Hallbosjön, Marsäng	Valnaren, Länna och Söderfjärden	Dragsjön-Lillsjön och Söderfjärden
Favoritfågel	Sånglärka	Skärfläcka	Ormvråk
Särskilt fågelminne	Upptäckt av fjälluggla i snöoväder vid Stormossen, Buskhyttan.	Upptäckt av klippsparv Udden, Ottenby 1997	Surrogatbo för två urtrillade ormvråksungar som föräldrarna accepterade.
Annat än fåglar	Gammeldans, bugg och barnbarn.	Allmänt naturintresse, böcker, frimärken	Allmänt naturintresse
FSO:s närmaste framtid och utmaningar	Utökad samarbete med lokalklubbarna i fågelskyddsfrågor viktigt.	Ska agera sammanhållande för länet och vara remissinstans	Oviss! Ungdomsrekrytering nödvändig.

Krister Aronsson

Patrik Bergdahl

Katarina Boström

Urban Rundström

1986

2000

1995

1975

Sekreterare i KVOF

FSO:s styrelse

FSO:s styrelse

Ordförande
Katrineholms
fotoklubb

Ledamot

Jaktfrågor

Ledamot

Kassör

Humörskådare,
otålig

”Hårdskådare”=
ute varje dag

Allätare

Allätare, gärna
ringmärkning

Ålsätters viltvatten

Fiskeboda

Vadsjön, Ålsätters
viltvatten

St.Malm, O
Katrineholm

Lunnefågel

Smalnäbbad simsnäppa

Alla vadare

Vadare & skogshöns

150000 lunnefåglar
Bleiksöya, Lofoten

Gråspett i trädgården

Azurmesen i Åsele
1996 i -20 grader

Ädelkryss på
ormörn vid Kivik,
Skåne

Zoologi, musik,
fotboll, bandy

Flugfiske sedan 20 år

-

Fiske, naturfoto,
friluftsliv

-

Yngre förmågor
nödvändigt.

Mer marknadsföring
för ökat stöd från
medlemmarna

Remissinstans som
är beroende av högt
medlemsantal

Hartsö-Enskär fågelstation 2003

Meddelande nummer 69 från Hartsö-Enskär fågelstation.

Lennart Wahlén

VERKSAMHETSPERIODER

När isen sent omsider försvann i april så gjordes ett tiotal besök i området öster om Enskär under april-juni. Därefter utfördes en del häckfågelstudier i juli (5 dagar) och höstringmärkning på Enskär i aug-okt (59 dagar). Efter en sen start, p g a personalbrist, den 23/8 fortsatte fångsten t o m den 24/10, med uppehåll för 8-12/9 och med en extradag den 30/10. Viss ringmärkning fortsatte vid en fröautomat på Enskär i nov-dec och samtidigt gjordes en del besök i ytterskärgården under samma tid (totalt 12 dagar).

Sammanlagt blev det 87 verksamhetsdagar, vilket är av ungefär normal omfattning.

PERSONAL

Från stationsledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, vilka under hösten arbetat helt ideellt med ringmärkning och observationsverksamhet under det antal dagar som anges inom parentes nedan.

Ringmärkare: Göran Altstedt (7), Kalle Brinell (4), Kent Carlsson (8), Nicke Helldorff (8), Christer Larsson (9), Jan Oldebring (5), Urban Rundström (9), Hans Rytman (7), Gunnar Sjö (16), Lennart Wahlén (21) och Roland Ylvén (7).

Assistenten: Bernt Andersson (9), Katarina Boström (8), Lillemor Däckfors (11), Erik Ene-man (5), Anita Eriksson (9), Per Flodin (7), Per-Åke Hägerroth (5), Ola Jonsson (7), Markku Kemppi (8), Allan Liljegren (8) och Raket Sjö (16).

VÄDRET UNDER HÖSTEN

Augusti: Om växlande väder under den sista veckan av månaden, flera dagar med vacker sensommar men även ett par nederbördsområden pas-

serade. Under natten-morgonen den 27 kom det 19 mm regn, som följdes av tillfälligt frisk N-vind. På em den 30 föll det 3.5 mm regn och på morgonen den 31 regnade det kortvarigt igen, 2.5 mm.

September: Första veckan stabil med upp till 20 plusgrader, mest svaga växlande vindar och mycket solsken. Under månadens sista hälft föll det 1.5 mm regn på kvällen den 19 och 3.5 mm den 27, för övrigt uppehåll med omväxlande molnigt/mulet och soligt väder. Åska förekom på morgonen den 23.

Samtidigt som det var nederbördsfattigt, så var det något varmare än normalt, +20 på dagarna ända t o m den 19 och fortfarande den 26 var det +12 som lägsta nattvärde.

Vindarna svaga-friska, utan några riktiga oväder. Som mest blåste det den 15 (V 11), den 18 (SV 10), den 22 (S 14), den 23 (S 13), den 25 (SV 11), den 26 (S 12), den 27 (S10) och den 28 (NV 10).

På kvällen den 24/9 kunde personalen uppleva ett magnifikt norrsken.

Oktober: Fram till den 12 var det ett normalt och omväxlande oktoberväder, bl a med tät dimma på morgonen den 3, regn em-kv den 4 (20 mm), härlig Brittssommar den 5-6, regnskurar den 7 samt regn på em den 10 (9 mm) och på morgonen den 11 (10 mm)

Under resten av perioden fram till den 24 bestämdes vädret av högtryck och nordanvindar. Temperaturen sjönk snabbt till under noll med frost från den 10 och snöbyar redan den 20-21. Denna för oktober extremt kalla period gav naturligtvis ett temperaturunderskott

Det var inte speciellt blåsigt, även om nordanvinden bet ordentligt i skinnet, endast den 5 blåste det V 10 m/s, i övrigt svaga-måttliga vindar.

En nederbördsfattig avslutning innebar att månadens totalmängd blev ganska normal.

På kvällen den 19/10 sågs åter ett spektakulärt norrsken.

INVASIONSARTER

Arturvalet baseras på den lista som upprättades inom det numera insomnade projektet Nordiska Invasionsfåglar. Under hösten 2003 blev blåmesen den absolut ”största” arten med en mycket kraftig flyttning i hela södra Sverige. Även stjärtmes, talltita och talgoxe passerade Enskär i betydligt större mängder än genomsnittligt. Dessutom flyttade sparv- och pärlugglor samt ett ovanligt stort antal mindre hackspettar.

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Åtta exemplar fångades under sju obsdagar 17/9-20/10, vilket tyder på en måttlig flyttning. Fångstomständigheterna pekar på att fåglarna kom in från havet (österifrån). Antalet ringmärkta är det sjätte största sedan starten 1965, närmast föregående bättre höst var 1999 med 32 ringmärkta.

Hornuggla *Asio otus*

Ett exemplar fångades på kvällen den 11/10.

Pärluggla *Aegolius funereus*

En måttlig invasion och som vanligt dök den första fågeln upp redan i slutet av augusti, den 29/8 fångades 1 ex. Sedan dröjde det till den 17/9 (obemannat 8-12/9) innan flyttningen kom igång på allvar och fram till den 20/10 hade vi fångat totalt 15 ex.

De flesta fåglarna hade flugit in i näten från sektorn O-S, dvs utifrån havet. Det antyder ett ostligt ursprung, fåglarna sträckte söderut över havet och avbröt flyttningen i gryningen för att söka sig in mot land. När vi fångar fler fåglar på kvällen och förnatten så gäller det omvända, vilket var fallet under bl a 2002. Detta stämmer också in i mönstret med två invasionsår alldeles efter varandra, rekryteringsområdena är inte desamma.

Det var också en påfallande stor andel äldre fåglar som flyttade hösten 2003: 6 adulta, 1 obestämd och 8 årsungar.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Något fler obsdagar än genomsnittligt, 25 dagar 25/8-30/10 samt 3 dagar i nov-dec, men med normala 6 ex ringmärkta.

Större hackspett *Dendrocopos major*

Observerades ganska frekvent, vilket liksom hela 14 ringmärkta fåglar tyder på en ganska omfattande flyttningsrörelse. Det blev 21 obsdagar 26/8-24/10 samt 2 dagar i november.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

Ovanligt talrik med 21 obsdagar 1/9-30/10 samt 3 dagar i nov-dec. Den 29/9 fångades 7 ex, nytt dagsrekord! Totalt ringmärktes hela 16 ex, vilket överträffas endast av åren 1973-74 med 23 resp 20 ex, dessutom fångades en redan tidigare märkt fågel.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Tidig flyttning med start redan den 6/10, elva obsdagar i oktober samt nio dagar i nov-dec. Totalt sågs minst ca 200 ex i oktober och ca 420 ex i nov-dec.

Stjärtmes *Aegithalos caudatus*

En obs av 2 ex den 17/9, därefter elva obsdagar 6-22/10 samt två obsar i november. Merparten av fångsten skedde 6-13/10 (101 ex) och i oktober observerades totalt minst 270 ex varav 113 ex märktes.

Antalet ringmärkta är den tredje största summan genom tiderna vid Enskär. Märkligt nog kan man se en ungefärlig tioårs-cykel mellan topparna: 1973 224 ex, 1982-83 63 resp 63 ex, 1992-93 172 resp 81 ex, 2000 66 ex (avvikelse) och 2003 113 ex.

Talltita *Parus montanus*

En kraftig invasion, som för denna på Enskär ej årsvissa art, innebar 10 ringmärkta under ordinarie verksamhet och ytterligare 2 ex under nov-dec. Redan den 7/9 sågs den första individen och totalt blev det 14 obsdagar i sep-okt samt ytterligare 9 dagar i nov-dec. Endast 1966 (21 ex) och 1986 (19 ex) har det märkts fler talltitor på Enskär.

Svartmes *Parus ater*

En måttlig invasionsrörelse med totalt 32 ringmärkta 24/9-23/10 (22 obsdagar i sep-okt) samt ytterligare 5 ringmärkta i nov-dec.

Blåmes *Parus caeruleus*

Noterad 47 dagar (av 59 möjliga) under hösten och dagligen från den 14/9. En mycket kraftig flyttningsrörelse, varvid hela 428 ex ringmärktes under ordinarie verksamhet och ytterligare 35 ex därefter. Tidigare högstanotering var 255 ex från 1973.

Bästa dagarna under hösten 2003 var 29-30/9 med 62 resp 69 märkta samt 11-12/10 med 41 resp 52 märkta.

Genomsnittet för 1967-2002 är 110 ex.

Talgoxe *Parus major*

Noterad 56 dagar (av 59 möjliga) under hösten och även talgoxar fångades i rekordstort antal: 162 ex, samt ytterligare 20 ex i nov-dec. Även här stod 1973 för det tidigare rekordet, 145 ex. Genomsnittet för 1967-2002 är 86 ex.

Nötväcka *Sitta europaea*

Observerad 27 dagar 29/8-24/10 och hela 19 ex ringmärktes, ännu ett årsbästa (tidigare 16 ex 1977). Flyttningen var jämnt utspridd under hela hösten.

Trädkrypare *Certhia familiaris*

Trettioåttio obsdagar och 59 ringmärkta motsvarar ungefär genomsnittlig fångst.

Nötskrika *Garrulus glandarius*

Under åtta obsdagar 29/9-17/10 fångades 5 ex. Som mest har ringmärkts 32 ex under en höst (1983), men under åren 1987-2002 har endast 19 ex märkts.

Nötkräka *Nucifraga caryocatactes*

Endast en obs av en ensam rastande fågel den 13/9.

Gråsiska *Carduelis flammea*

Liksom föregående år dök de första fåglarna upp vid Enskär den 15/9 och den första fångsten gjordes den 5/10. Totalt 35 obsdagar och 25 märkta, i nov-dec ytterligare 7 ex. Drygt hälften av fåglarna tillhörde rasen *C.f.cabaret*.

Foto Göran Andersson

Blåmesen uppträdde i rekordartade antal denna höst.

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Tre utspridda observationer av ett fåtal individer.

Obest. korsnäbb *Loxia sp.*

Tre observationer i september.

Domherre *Pyrrhula pyrrhula*

Femton obsdagar och 5 ringmärkta 6-23/10, dessutom 4 märkta i nov.

Följande invasionsarter observerades inte vid Enskär under 2003: Fjälluggla, hökuggla, gråspett, vitryggig hackspett, tretåig hackspett, lappmes, snösiska, bändelkorsnäbb, större korsnäbb och tallbit.

ÖVRIGA OBSERVATIONER

Under år 2003 observerades 172 fågelarter inom stationens verksamhetsområde, men ingen helt ny. Därför har fortfarande 259 arter setts under åren 1965-2003.

Här nedan redovisas några av de mest intressanta observationerna under året. Ytterligare information lämnas under rubriken Ringmärkning, medan observationer av vissa andra arter presenteras enbart i den sörmländska fågelrapporten för år 2003 (Supplement).

Om inte annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde. Med "de yttre skären" avses främst området kring Hamnskär/Garkast.

Smålom *Gavia stellata*

Rastande och sträckande fåglar sågs med 3 resp 3 ex under april-maj och totalt minst 25 ex under åtta obsdagar i sep-okt och fem dagar i nov-dec. Därav bl a 13 ex rastande i området öster om Enskär den 30/12.

Gråhakedopping *Podiceps griseigena*

Observerad fjorton dagar 14/9-17/10, 3 sträckande och ca 15 rastande individer. Dessutom rastade 1 ex 29/11 och 2 ex 30/12.

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Sju obsdagar under hösten och en vinterobs: En adult, som var lite oljeskadad, rastade vid Enskär 12/12.

Grågås *Anser anser*

Ca 400 ex, mest adulta, i en ruggflock vid Torskbåden den 1/7.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

En adult sågs den 19/7, men ännu har ingen häckning konstaterats i området. Under hösten blott två obsar, 1 ex flög förbi den 14/10 och möjligen var det samma individ som attackerades och döddes av havsörn dagen därpå.

Prutgås *Branta bernicla*

Sex obsar 2-18/10, som mest 12 rastande fåglar den 6/10.

Gravand *Tadorna tadorna*

Ingen lyckad häckning alls, trots att flera par observerades under våren, vilket tillsammans med förra årets noteringar pekar på svårigheter för arten att klara sig i ytterskärgården just nu.

Under hösten sträckte en hane mot väster den 21/9.

Snatrand *Anas strepera*

Ett exemplar sträckte mot sydväst den 25/9.

Alförrädare *Polysticta stelleri*

En honfärgad fågel rastade tillsammans med ejdrar sydost om Enskär den 14/4.

Sjöorre *Melanitta nigra*

Under våren sågs sträckande fåglar 12/4 (11 ex), 14/4 (2 ex) och 12/5 (5 ex) samt en rastande flock om 40 ex den 14/4.

Sommarobs: 13 honfärgade ex rastade vid Garkast den 19/7.

Under hösten åtta obsar 14/9-30/10 samt fyra obsar i nov-dec, som mest en flock om 30 ex den 19/9.

Svärta *Melanitta fusca*

Vinterobsar: En flock om 19 ex rastade norr om Lillrö den 20/12 och den 30/12 hade flocken ökat till 28 ex.

Antalet obsdagar för ROVFÅGLAR under hösten: Havsörn (53), blå kärrhök (3), duvhök (8), sparvhök (52), ormråk (6), fjällvråk (3), kungsörn (3), fiskgjuse (3), tornfalk (1), stenfalk (14), lärkfalk (4) och pilgrimsfalk (1 ad 1/10).

Strandkata *Haematopus ostralegus*

Den 12/4 sträckte 220 ex mot nordost

En sen obs av en rastande fågel vid de yttre skären den 7-15/11.

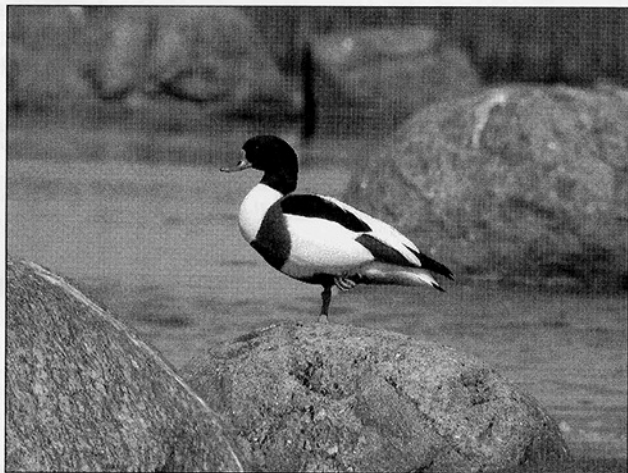

Foto Göran Andersson

Gravanden tycks ha fortsatt svårt i ytterskärgården.

Sandlöpare *Calidris alba*

Ett exemplar rastade tillsammans med kärnsnäppor mellan Lillrö och Storrö den 21/7 och 1 ex rastade vid Enskär den 7/10.

Skärnsnäppa *Calidris maritima*

Under vinter och förvår inga obsar p g a isläget, men den 13/4 sågs 5 ex rasta och dagen därpå rastade 18 ex vid de yttre skären.

Vid Enskär rastade 5 ex den 15/10, 1 ex den 16-18/10, 1 ex den 5/12 och 9 ex den 30/12. Vid de yttre skären sågs under senhösten rastande 8 ex den 2/11, 110 ex den 7/11, 95 ex den 9/11, ca 100 ex den 15/11, 65 ex den 29/11, ca 50 ex den 14/12, ca 65 ex den 20/12 och ca 20 ex den 30/12.

Roskarl *Arenaria interpres*

Liksom under 2002 ingen konstaterad lyckad häckning, vilket är oroande.

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

Den 19/5 kom 1 ex insträckande från sydost och rastade sedan vid Pålsugnsbådarna.

Ytterligare 20 arter vidare observerades under 2003, bl a en sen strandskata 7-15/11, 1 ad rastande kustsnäppa 19/7 och 4 ad rastande 24/7, ett tiotal rastande spovsnäppor 21-24/7 samt 237 sträckande kärnsnäppor den 19/9.

Kustlabb *Stercorarius parasiticus*

Liksom under 2002 ingen lyckad häckning i fågelskyddsområdet öster om Enskär, trots tre påbörjade med äggläggning, ruvning och trolig kläckning. Dock en lyckad häckning på Örskär strax nordväst om Enskär (Arne Andersson muntl). Någon predator trolig, kanske mink eller havsörn?

Dvärgmåsar *Larus minutus*

En adult sågs vid Enskär den 5/10.

Tretåig mås *Rissa tridactylus*

En 1K-fågel sågs vid Enskär den 10/10, den försvann sedan ut till havs österut.

Skräntärna *Sterna caspia*

Häckar numera inte i området, men två obsar av varnande fåglar i juli gav lite hopp om återetablering.

Kentsk tärna *Sterna sandvicensis*

En ad + en 1K-fågel sträckte tillsammans mot SV mellan enskär och Hartsö den 21/7.

Sillgrissla *Uria aalge*

Häckar fn inte i området. 1 ex flög mot NO den 12/5, 1 ex rastade den 19/5 och 2 ex var stationära bland tordmularna vid Garkast den 1/7.

Tordmule *Alca torda*

På de skär som tordmularna häckar, under 2003 sjutton skär, kunde endast ca 110 häckningsförsök konstateras. Det är för femte året i följd en minskning av populationen, vilket innebär en nedgång med drygt 30% under denna period och jämfört med när populationen var som störst så är det en halvering av häckbeståndet.

Endast 11 boungar kunde ringmärkas, och det fanns flera plundrade bon (med urättna ägg eller skalrester) och övergivna bon (flera med kalla ägg) än tidigare år. Många bon hade övergivits redan före vårt första besök, men även under den senare ruvningstiden försvann många fåglar från häckningsplatsen. Minken är med stor sannolikhet skyldig till en del skador, dock skall sägas att några direkta bevis inte hittades detta år. En annan möjlig orsak, som vi inte reflekterat över tidigare, kan vara det stadigt ökande antalet yngre (icke häckande) havsörnar som under juni-juli håller till vid de yttre skären. De kanske kan vara en allvarlig störning och samtidigt utöva predation på bl a tordmularna.

Dvärgmåsar ses ibland från södra Enskär, kanske främst under oktober.

AN.

Teckning Anders Nothagen

Tofsmesen är lika ovanlig i näten på Enskär som taigasångare.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

Även tobisgrisslorna hade det svårt under 2003, och det noterades ingen säkert lyckad häckning i området. Arten kan inom kort vara helt försvunnen som häckfågel med den utveckling som pågår.

Berglärka *Eremophila alpestris*

Vid Garkast rastade 3 ex (1 ad hane, 1 ad hona och 1 IK) en längre stund den 22/11.

Forsärila *Motacilla cinerea*

I Gräshålet på södra Enskär rastade ett exemplar den 21/7 och den 26/7, vilket var blott andra fyndet i området.

Höksångare *Sylvia nisoria*

Årets mest glädjande händelse var att höksångarna återkom till Enskär efter flera års bortavaro. Ett par genomförde en lyckad häckning, den första sedan 1995, och ytterligare en hane sjöng tillfälligt den 15/6. Hanen i det häckande paret var ringmärkt. Minst två utflugna ungar sågs den 19/7.

Kungsfågelsångare *Phylloscopus proregulus*

Ett exemplar sågs kortvarigt i fält strax norr om fångstområdet på södra Enskär den 8/10. Sextonde fyndet i området.

Taigasångare *Phylloscopus inornatus*

Ett exemplar lockade och rörde sig norrut i skogen på södra Enskär den 30/9. Den hördes i samband med intensiv fångst av blåmesar och kunde på grund av tidsbrist inte lokaliseras, den försvann sannolikt upp över ön. Artonde fyndet i området.

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

En observation den 14/9 och därefter 5 ex fångade i nät 17/9, 29/9, 30/9 (2 ex) och 7/10.

Tofsmes *Parus cristatus*

Liksom talltita inte årlig höstetid på södra Enskär, men hösten 2003 flera obsar (7 dagar i sep-okt och 4 dagar i nov-dec samt 2 ex ringmärkta. Tidigare totalt 13 ex märkta under 38 år.

Törnskata *Lanius collurio*

Numerera mycket fåtalig häckfågel på Enskär, under hösten dessutom observerad vid endast fem tillfällen varvid 1 ex fångades. Årsgenomsnittet sedan 1965 är 31 ex!

Vinterhämling *Carduelis flavirostris*

Rastande fåglar: 8-9 ex på södra Enskär 5-6/10 och 11 ex på Hamnskär 15/11.

Lappsparrv *Calcarius lapponicus*

Sträckande: 1 ex 14/4, 3 ex 7/9, 1 ex 29/9 och 1 ex 16/10.

RINGMÄRKNINGEN

Totalt fångades 3084 ex under ordinarie höstsäsong, vilket är något lägre än normalt, snittet 1965-2002 ligger på 3752 ex (all ringmärkning inräknad). Med tanke på den ganska sena starten, en veckas uppehåll i september och det extremt kalla vädret i andra halvan av oktober, så är det dock en "godkänd" totalsumma.

Under häckningstid ringmärktes dessutom 15 boungar vid de yttre skären: Fiskmåås 1, gråtrut 3 och tordmule 11, samt under november-december ytterligare 182 ex vid en fågelmatning på södra Enskär.

Bland invasionsarterna måste förstas mesarna nämnas först och allra främst blåmesen, som var så talrik att bästaårssumman från tidigare säsonger nästan fördubblades! Även stjärtmes, talltita, talgoxe och nötväcka uppträdde i ovanligt stora antal. Måttliga invasioner noterades dessutom för sparvuggla, pärluggla. Större hackspett, mindre hackspett och svartmes.

Kungsfåglarna passerade åter i normal omfattning och det var gott om rödhakar, bofinkar och gårdsmysar. Törn- och trädgårdssångare var däremot fåtaliga liksom både grå och svartvit flugsnappare. Även lövsångarfångsten blev liten, men för de tre senare arterna och en del andra tidiga flyttare så invercade den sena fångststarten (23/8) självklart en hel del på resultatet.

Den ”största” arten blev återigen, efter fjolårets bottenapp, kungsfågeln med 968 ex, följd av blåmes (457), rödhake (393), talgoxe (177), bofink (152), stjärtmes (113) och grönfink (100).

Koltrast - Foto Göran Andersson

ÅTERFYND OCH KONTROLLER

Under året erhöles endast fem rapporter från våra egna märkningar men samtidigt fångade vi något fler fåglar med främmande ringar, nämligen tio. Av dessa har vi genom RC:s utmärkta service erhållit information om alla utom en.

Notera särskilt den ålderdomliga rapporten av taltrasten, den mycket ålderstigna norska gråsiskan samt det ovanligt stora utbytet med Landsort!

Återfynd inrapporterade under 2003

SPARVHÖK *Accipiter nisus*
5.097.046 Årsunge
 000905 Enskär (vinge 202 mm)
 030517 Rossow, Neubrandenburg, TYSKLAND
 615 km SSV - 2 år 254 dagar
 Funnen, död sedan minst en vecka

RÖDHAKE *Erithacus rubecula*
BS 68.798 Årsunge
 020830 Enskär (vinge 73 mm)
 030503 Lisslö, Norrtälje, Uppland
 129 km NNO - 246 dagar
 Funnen död

RÖDHAKE *Erithacus rubecula*
 BX 99.054 2K+
 020919 Enskär (vinge 74 mm)
 030702 Lohja, Nylands län, FINLAND
 412 km ONO - 286 dagar
 Funnen, död sedan ungefär två veckor.

KOLTRAST *Turdus merula*
 4.413.995 Årsunge, hona
 981017 Enskär (vinge 134 mm)
 010607 Landsort, Sörmland
 24 km ONO - 2 år 234 dagar
 Kontrollerad av ringmärkare.
 Häckande hona 3K+, vinge 135 mm, vikt 99.5 g, F0.

TALTRAST *Turdus philomelos*
 4.085.741
 701006 Enskär
 701230 Villalbeto de la Pena, Palencia, SPANIEN
 2333 km SV - 85 dagar
 Sjuk eller skadad, åter släppt.

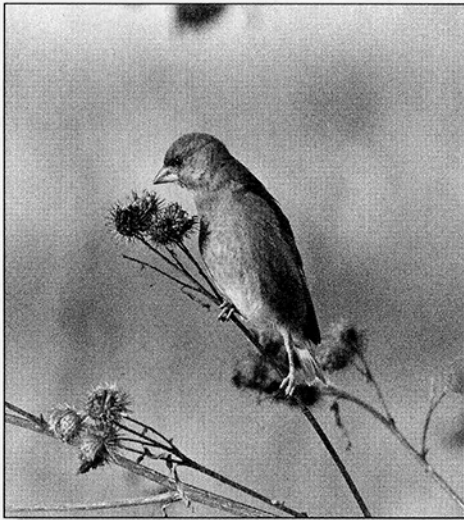
Främmande kontroller

SPARVHÖK *Accipiter nisus*
 Helsinki B 122.306 Årsunge, hane (Vinge 199 mm, vikt 130 g)
 031006 Signilskär, Åland, FINLAND
 031012 Enskär
 199 km SSV - 6 dagar
 Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge, hane (Vinge 211 mm, vikt 125 g).

MINDRE HACKSPETT *Dendrocopos minor*
2KK.34.825 Årsunge, hane (Vinge 96 mm, vikt
25.2 g, F3)
031015 Landsort, Sörmland
031022 Enskär
24 km VSV - 7 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge, hane (Vinge
95 mm, vikt 23.0 g)

KUNGSFÅGEL *Regulus regulus*
RK 3.438 Fjölåring, hona (vinge 50 mm, vikt 4.8
g, F3)
030328 Landsort, Sörmland
030916 Enskär
24 km VSV - 172 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: 1K+, hona (Vinge 52
mm, vikt 5.1 g)

Grönfink - Foto Karl-Erik Håger

KUNGSFÅGEL *Regulus regulus*
Helsinki 64.551.T Årsunge, hane
030928 Jurmo, Åbo-Björneborg, FINLAND
031003 Enskär
268 km VSV - 5 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: Trol. Årsunge, hane
(Vinge 55 mm, vikt 5.4 g, F0. Även kontrollerad
031004 (Vikt 5.7 g)

TALGOXE *Parus major*
Helsinki 635.671.J Årsunge, hona.
031006 Signilskär, Åland, FINLAND
031018 Enskär
199 km SSV - 12 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge, hona (Vinge
76 mm, vikt 17.0 g, F2)

BOFINK *Fringilla coelebs*
1EK.58.470 Förfjoling eller äldre, hane (Vinge 85
mm, vikt 18.9 g, F3)
030418 Landsort, Sörmland
030919 Enskär
24 km VSV - 154 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: 2K+, hane (Vinge 90
mm)

GRÖNFINK *Carduelis chloris*
2KK.01.523 Fjölåring eller äldre, hona (Vinge 86
mm, vikt 25.7 g, F4)
011022 Landsort, Sörmland
031205 Enskär
24 km VSV - 2 år 44 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: 2K+, hona.

GRÖNFINK *Carduelis chloris*
Helsinki 569.594.J Bounge
020703 Nousis, Åbo-Björneborg, FINLAND
031023 Enskär
341 km SV - 1 år 112 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: 2K+, hona (Vinge 85
mm)

GRÅSISKA *Carduelis flammea cabaret*
Stavanger 4H.25.307 Årsunge eller äldre
930811 Lognavann, Vest-Agder, NORGE
031012 Enskär
576 km O - 10 år 64 dagar
Kontrollerad av ringmärkare: Årsunge eller äldre!
(Vinge 71 mm, vikt 11,3 g, F0)

Tabell 1 Ringmärkta fåglar vid Hartsö-Enskär fågelstation 58.41N/17.28E

(Birds ringed at Hartsö-Enskär Bird Observatory)

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2002	2003	1965-2003	2003	1965-2003
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	75	-	75	-	3
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	15	-	15	-	3
Grågås <i>Anser anser</i>	9	-	9	-	1
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	1	-	1	-	-
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	1	-	1	-	-
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	1	-	1	-	-
Kricka <i>Anas crecca</i>	1	-	1	-	-
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	8	-	8	-	2
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	3	-	3	-	-
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	1	-	1	-	-
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	8	-	8	-	2
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	550	14	564	1	50
Fjällvråk <i>Buteo lagopus</i>	0	1	1	-	-
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>	1	-	1	-	-
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	9	-	9	-	-
Stenfalk <i>Falco columbarius</i>	19	2	21	-	-
Lärfalk <i>Falco subbuteo</i>	4	-	4	-	-
Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i>	1	-	1	-	-
Kornknarr <i>Crex crex</i>	1	-	1	-	-
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	2	-	2	-	-
Större strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i>	10	-	10	-	-
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>	4	-	4	-	-
Kustsnäppa <i>Calidris canutus</i>	2	-	2	-	-
Småsnäppa <i>Calidris minutus</i>	6	-	6	-	-
Kärnsnäppa <i>Calidris alpina</i>	172	-	172	-	3
Dvärgbeckasin <i>Lymnocyrtus minimus</i>	6	-	6	-	1
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	8	-	8	-	-
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	34	1	35	-	4
Småspov <i>Numenius phaeopus</i>	2	-	2	-	1
Rödbena <i>Tringa totanus</i>	2	-	2	-	1
Gluttsnäppa <i>Tringa nebularia</i>	8	-	8	-	-
Grönbena <i>Tringa glareola</i>	1	-	1	-	-
Drillsnäppa <i>Actitis hypoleucos</i>	41	-	41	-	-
Roskarl <i>Arenaria interpres</i>	9	-	9	-	-
Labbb <i>Stercorarius parasiticus</i>	14	-	14	-	-
Skrattmås <i>Larus ridibundus</i>	2	-	2	-	-
Fiskmås <i>Larus canus</i>	40	1	41	-	-
Silltrut <i>Larus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Gråtrut <i>Larus argentatus</i>	9	3	12	-	-
Havstrut <i>Larus marinus</i>	4	-	4	-	-
Skräntärna <i>Sterna caspia</i>	151	-	151	-	2
Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i>	66	-	66	-	-
Sillgrissla <i>Uria aalge</i>	49	-	49	-	4
Tordmule <i>Alca torda</i>	1418	11	1429	-	48
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>	42	-	42	-	2
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	2	-	2	-	-
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	8	-	8	-	1
Gök <i>Cuculus canorus</i>	184	1	185	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2002	2003	1965-2003	2003	1965-2003
Hökuggla <i>Surnia ulula</i>	15	-	15	-	-
Sparvuggla <i>Glaucoideum passerinum</i>	234	8	242	-	1
Kattuggla <i>Strix aluco</i>	1	-	1	-	-
Hornuggla <i>Asio otus</i>	54	1	55	-	1
Jorduggla <i>Asio flammeus</i>	23	-	23	-	1
Päruggla <i>Aegolius funereus</i>	835	15	850	-	17
Nattskärre <i>Caprimulgus europaeus</i>	25	-	25	-	-
Tornseglare <i>Apus apus</i>	88	-	88	-	-
Kungsfiskare <i>Alcedo atthis</i>	2	-	2	-	-
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	88	1	89	-	1
Gråspett <i>Picus canus</i>	1	-	1	-	-
Gröngöling <i>Picus viridis</i>	95	-	95	-	-
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	197	6	203	-	-
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	403	14	417	-	6
Vitryggig hackspett <i>Dendrocopos leucotos</i>	1	-	1	-	-
Mindre hackspett <i>Dendrocopos minor</i>	243	16	259	-	-
Tretåig hackspett <i>Picooides tridactylus</i>	26	-	26	-	-
Trädlärka <i>Lullula arborea</i>	2	-	2	-	-
Berglärka <i>Eremophila alpestris</i>	1	-	1	-	-
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	4	-	4	-	-
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	93	2	95	-	-
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	77	1	78	-	-
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	638	2	640	-	2
Ängspiplärka <i>Anthus pratensis</i>	205	2	207	-	-
Skärpiplärka <i>Anthus petrosus</i>	18	-	18	-	-
Gulärta <i>Motacilla flava</i>	115	1	116	-	1
Sädesärta <i>Motacilla alba</i>	1323	16	1339	-	5
Sidenssvans <i>Bombycilla garrulus</i>	16	-	16	-	-
Gårdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	1590	89	1679	-	2
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	383	7	390	-	6
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	17585	393	17978	2	69
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	106	-	106	-	-
Blåhake <i>Luscinia svecica</i>	133	4	137	-	1
Blåstjärt <i>Tarsiger cyanurus</i>	1	-	1	-	-
Svart rödstjärt <i>Phoenicurus ochruros</i>	2	-	2	-	-
Rödstjärt <i>Phoenicurus phoenicurus</i>	2522	24	2546	-	8
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	169	1	170	-	-
Svarthakad buskskvätta <i>Saxicola torquata</i>	1	-	1	-	-
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	494	2	496	-	4
Ringtrast <i>Turdus torquatus</i>	3	-	3	-	-
Koltrast <i>Turdus merula</i>	1155	16	1171	1	19
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	147	3	150	-	4
Taltrast <i>Turdus philomelos</i>	3487	40	3527	1	60
Rödvingetrast <i>Turdus iliacus</i>	794	9	803	-	5
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	47	4	51	-	1
Gråshoppångare <i>Locustella naevia</i>	16	-	16	-	-
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	43	1	44	-	-
Kärrsångare <i>Acrocephalus palustris</i>	1	-	1	-	-
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	81	-	81	-	-

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2002	2003	1965-2003	2003	1965-2003
Härmsångare <i>Hippolais icterina</i>	121	-	121	-	-
Rödstrupig sångare <i>Sylvia cantillans</i>	1	-	1	-	-
Ökensångare <i>Sylvia nana</i>	1	-	1	-	-
Höksångare <i>Sylvia nisoria</i>	150	-	150	-	-
Årtsångare <i>Sylvia curruca</i>	2948	45	2993	-	5
Törnsångare <i>Sylvia communis</i>	960	12	972	-	2
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	1629	8	1637	-	3
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	3419	84	3503	-	13
Nordsångare <i>Phylloscopus borealis</i>	1	-	1	-	-
Kungsfågelsångare <i>Phylloscopus proregulus</i>	13	-	13	-	-
Taigasångare <i>Phylloscopus inornatus</i>	17	-	17	-	-
Videsångare <i>Phylloscopus schwarzi</i>	3	-	3	-	-
Brunsångare <i>Phylloscopus fuscus</i>	1	-	1	-	-
Grönsångare <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	349	-	349	-	-
Gransångare <i>Phylloscopus collybita</i>	1336	34	1370	-	4
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	18678	92	18770	-	28
Kungsfågel <i>Regulus regulus</i>	44801	968	45769	-	51
Brandkronad kungsfågel <i>R. ignicapillus</i>	1	-	1	-	-
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	3760	20	3780	-	5
Mindre flugsnappare <i>Ficedula parva</i>	119	5	124	-	-
Halsbandsflugsnappare <i>Ficedula albicollis</i>	2	-	2	-	-
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	2008	4	2012	-	5
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	1032	113	1145	-	-
Entita <i>Parus palustris</i>	401	14	415	-	-
Tallita <i>Parus montanus</i>	86	12	98	-	-
Tofsmes <i>Parus cristatus</i>	13	2	15	-	-
Svartmes <i>Parus ater</i>	1233	37	1270	-	1
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	3985	463	4448	-	7
Talgoxe <i>Parus major</i>	3105	182	3287	-	11
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	190	19	209	-	-
Trädkrypare <i>Certhia familiaris</i>	2155	59	2214	-	5
Trädgårdsträdkrypare <i>Certhia brachydactyla</i>	1	-	1	-	-
Sommargylling <i>Oriolus oriolus</i>	1	-	1	-	-
Törnskata <i>Lanius collurio</i>	1181	1	1182	-	5
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	91	3	94	-	-
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	139	5	144	-	1
Skata <i>Pica pica</i>	7	-	7	-	-
Nötkråka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	51	-	51	-	2
Kråka <i>Corvus corone</i>	7	-	7	-	1
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	122	-	122	-	5
Pilfink <i>Passer montanus</i>	1	-	1	-	-
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	2884	153	3037	-	15
Bergfink <i>Fringilla montifringilla</i>	448	4	452	-	2
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	648	124	772	-	6
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	2	-	2	-	-
Grönsiska <i>Carduelis spinus</i>	2800	51	2851	-	18
Hämpling <i>Carduelis cannabina</i>	3	-	3	-	-
Vinterhämpling <i>Carduelis flavirostris</i>	25	-	25	-	-
Gråsiska <i>Carduelis flamma</i>	3178	32	3210	-	8

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-2002	2003	1965-2003	2003	1965-2003
Snösiska <i>Carduelis hornemanni</i>	6	-	6	-	-
Bändelkorsnäbb <i>Loxia leucoptera</i>	19	-	19	-	-
Mindre korsnäbb <i>Loxia curvirostra</i>	81	-	81	-	2
Större korsnäbb <i>Loxia pytyopsittacus</i>	15	-	15	-	-
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	29	-	29	-	-
Tallbit <i>Pinicola enucleator</i>	14	-	14	-	-
Domherre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	897	9	906	-	3
Stenknäck <i>Coccothraustes coccothraustes</i>	3	-	3	-	-
Lappsparv <i>Calcarius lapponicus</i>	17	-	17	-	-
Snösparv <i>Plectrophenax nivalis</i>	1	-	1	-	-
Gulsparv <i>Emberiza citrinella</i>	405	8	413	-	1
Ortolansparv <i>Emberiza hortulana</i>	48	-	48	-	-
Videsparv <i>Emberiza rustica</i>	24	-	24	-	-
Dvärgsparv <i>Emberiza pusilla</i>	3	-	3	-	-
Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i>	331	6	337	-	3
Summa (Sum)	142579	3281	145860	5	548
Antal arter (Number of species)	160	64	161	5	63

SUMMARY

The above paper is the annual report of the year 2003 from Hartsö-Enskär Bird Observatory (58.41N/17.28E) in the archipelago of east central Sweden. The Observatory was manned during 59 days in August, September and October. In the summer some studies on the breeding bird fauna were made, especially on the Razorbill *Alca torda* with 11 nestlings ringed in the investigated area.

In the year a total of 3281 birds of 64 species were ringed.

Lennart Wahlén
Blommenhovsvägen 18
S-61139 Nyköping

Korta notiser

Kortare noteringar och skvaller om stort och smått från vårt landskap. Där inget annat anges är det redaktionen som står för notisen.

Förnyad web-plats för FSO

För dom surfande skådarna kanske det kan vara roligt att känna till att FSO:s hemsida är under omarbetning av Niklas Holmström. Niklas är för många känd genom Sjöfågelguiden och har bland mycket annat också jobbat en hel del med hemsidesutformning. Vi ser nu fram mot denna ansiktslyftning där tankar finns om att även Rrk:s hemsida så småningom ska gå in som en del av FSO:s. Den nyfikne bevakar alltså framöver <http://hem.passagen.se/rrk.sormland/>.

rapportera intressanta fynd till Rrk, Sörmlands-svararen och/eller Svalan.

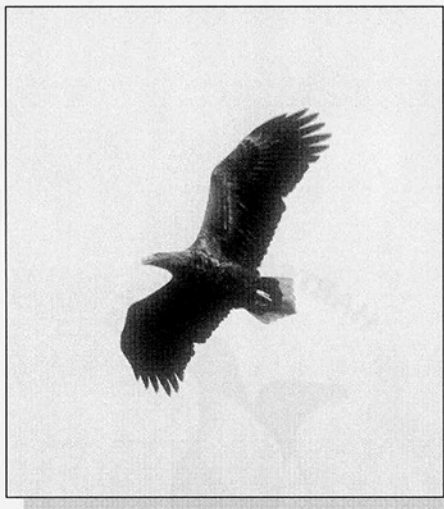
Havsörnsspan

Under lördagen 28:de februari räknades det återigen havsörnar runt Hjälmarens och Mälarens stränder så som gjorts de senaste åren. I år bemannades 65 platser och tre områden definierades i form av östra Hjälmaren, västra Mälaren fram till Hjulstabron samt Mälaren öster om Hjulstabron. Man räknade 10:00-12:00 och resultatet redovisas i kvartar. Resultatet blev i år rekordartat med fler fåglar och fler observationer än någonsin, eller vad sägs om totalt ca 110 havsörnar med som mest 42 samtidigt på en plats (!) och ca 200 havsörnsobservationer under kvarten 11:45-12:00. De 110 örnarna fördelade sig på 45 i Hjälmaren, 50 i västra Mälaren och 15 i östra Mälaren. Då ska man komma ihåg att Uppsala län i år var dåligt bemannat av olika orsaker. Örnarna, och därmed fågelskådarna, ska nog sända en tacksamhetens tanke till det aktiva yrkesfisket i de stora sjöarna då det genererar en hel del mat. Den som vill fördjupa sig i siffrorna från räkningarna tittar lämpligen i Svalan.

Kungsörnsspan

Under de senaste åren har kungsörnsstammen i södra Sverige haft vissa framgångar så det kanske kan vara dags att spana lite extra även i Sörmland. Vissa delar av landskapet har så pass intressanta sammanhängande skogsområden med gott om lämpliga byten att det mycket väl skulle kunna hålla kungsörnsrevir. Alla kan givetvis delta i insamlandet av kunskaper och enklast gör man detta genom att rapportera samtliga observationer av arten från landskapet. Särskilt intressanta är förstas fynd av gamla fåglar under vinter och vår, men som sagt alla rapporter är välkomna.

Rapportera kan man göra antingen skriftligen till Rrk (se rapportmottagare), till Sörmlandssvararen

Nattfågelinventering

Ett återkommande inslag de senaste åren har varit en m.e.m. samordnad nattfågelinventering. I år samordnas detta mellan de olika lokalklubbarna och de datum som överenskommit är fredagen 28/5 och fredagen 18/6. Deltar gör du antingen genom att ta kontakt med den lokala klubben eller genom att helt enkelt ge sig ut de angivna datumen och

(som även den drivs av Rrk) och/eller rapport-systemet Svalan. De rapporter som kan handla om revirhävande fåglar handhas givetvis med full diskretion. Rör det enstaka fynd där det kan vara svårt att avgöra hur stationär fågeln är, men man ändå är orolig för att offentlighet av fyndet kan vara skadligt, begär man bara diskretion av Rrk så respekteras detta. Vad gäller Svalan så kommer inga fynd av kungsörn där någon form av häckningsindicier angetts att visas för någon annan än rapportören själv och Rrk. Ange bara "lämplig häckningsbiotop" så döljs alltså rapporten. Notera också att Rrk redan idag regelbundet går in i Svalan och gör denna typ av "mörkningar" för flera känsliga arter där inte rapportören själv har gjort det.

Kungsörn - Foto Göran Alststedt

Vill man vara riktigt ambitiös går man samman några skådare och letar rätt på ett intressant område utifrån Sörmlandskartan samt sätter sig på pass fr.o.m. vårvintern. Helst ska man då bemanna några höjder med bra täckning av området för att tillsammans kunna hålla reda på flyglinjer och uppträdanden över dygnet. Hjälptill upplägg kan man alltid få från Rrk. Så ut och leta mera örn!

Utter

Någon gång ibland kan den aktive skådaren ha tur och få syn på en utter under någon av sina turer i fält. Då kanske det kan vara bra att veta att det finns dom som är mycket intresserade av alla observationer av arten. Precis som vid rapportering av intressantare fågelfynd har man här chansen att

bidra något till kunskapen om artens rörelser och utbredning under olika årstider genom en så ringa insats som en rapport. Enklast är det för den som har tillgång till Internet som via http://www.nrm.se/jourhavande_biolog/sida13-b1.html rapporterar sina iakttagelser. Är man nu inte digitaliserad så får man ta till gamla hederliga verktyg som papper och penna för att därefter skicka rapporten brevlades till Anna Roos, Miljögiftsgruppen, Naturhistoriska riksmuseet, Box 50007, 104 05 Stockholm. Ange när och var du såg utter, hur den betedde sig och under vilka omständigheter observationen gjordes. Det går även bra att rapportera till Svenska Rovdjursföreningen, Box 144, 79324 Leksand.

Amerikansk kopparand fredlös

Under vårvintern gick Sveriges Ornitologiska Förening ut med en uppmaning till jakt på den i Europa introducerade arten amerikansk kopparand. Anledningen är att arten håller på att etablera sig ordentligt på europeiska fastlandet och riskerar då genom spridning att konkurrera ut den starkt hotade euroasiatiska kopparanden. I Spanien förekommer redan uppgifter om att den aggressivare kusinen från andra sidan atlanten håller på att tränga undan sin beskedligare släkting. Jakt är tillåten året runt på amerikansk kopparand och det är kommun och länsstyrelse som står för denna. I uppmaningen från SOF ingår även en begäran till svenska skådare att rapportera fynd av arten till just dessa instanser för avskjutning.

Häger ska inventeras

På olika håll har man under vintern kunnat läsa att hägern är årets riksinventeringsart. Samtliga sömländska fågelskådare uppmanas härmed att delta i denna inventering. Kända kolonier besöks under juni till mitten av juli. Vid besöket räknas antalet aktiva bon så noggrant som möjligt, något som kan vara svårare än det låter. I större kolonier, främst de placerade i granskog, kan det kräva en del tid att utreda hur många bona är och vilka som är besatta. Kom också ihåg att hägrar kan häcka i vass, låga videsnår och kala skår i ytterskärgården. Mer finns att läsa på SOF:s hemsida.

Ärila golfbana utvidgad av skådare

Som bekant för många så håller Ärila golfbana väster om Nyköping på att utökas. Nu har en grupp skådare deltagit i denna utvidgning genom att bidra med 85 nya hål. Bedriften står Hartsö-Emskärggruppen för och den består i holkuppsättning på golfklubbens uppdrag. Totalt 100 holkar har köpts vilket ger en skaplig slant till skötseln av vår enda fågelstation. Kanske en idé för fler att ta efter. Att sälja holkar till lokala golfbanan och låta behållningen gå till fåglarnas fromma i någon form.

Fågelskådningens dag

Återigen dags att uppmärksamma fåglarna genom "fågelskådningens dag". I år sker det 9/5 och det hela uppmärksammas av lokalklubbarna. Du kan alltså delta genom något lokalt arrangemang alternativt helt enkelt ge dig ut på egen hand och sedan rapportera dina fynd till Sörmlandssvararen och/eller Svalan.

Tundrasädgås

Sedan några år har kunskapen om möjligheten att hitta sädgäss av rasen *anser fabilis rossicus*, så kallade tundrasädgäss, bland våra vanliga sädgäss av rasen *fabilis* ökat varför även rapporterna gjort det. Under 2003 inrapporterades ett rekordhögt antal av dessa förhållandevis svårbestämda gäss till Rrk. Att rasen kan vara just svårbestämd exemplifierades av en långstannande fågel på norra Mörkö under hösten. Den aktuella gåsen säll-

skapade med spetsbergsgäss och beskådades av en hel del skådare. Ganska snart kunde vi märka att meningarna kring denna gås gick isär och vi har fått in motstridiga uppgifter om vad det skulle vara för ras. Tyvärr har ingen i Rrk sett den aktuella fågeln varför vi endast har skriftliga och muntliga uppgifter om hur fågeln såg ut kompletterade med ett fotomaterial av något bristfälligt kvalitet. Det mesta tyder nu på att det inte rör sig om någon typisk *rossicus* varför den alltså inte kan publiceras som en sådan.

Problematiken ställs nu på sin spets då Rrk har att ta ställning till ett antal beskrivningar av andra fynd under året där samma karaktärer anges som har använts av förespråkarna för att Mörkö-gåsen var av rasen *rossicus*. Möjligen har både vi inom Rrk såväl som flera andra aktiva gåsletare tagit något för lätt på bestämningsproblematiken och nöjt oss med för få karaktärer för ett godkänt fynd. För att säkerställa kvaliteten i dessa faunistiskt intressanta fynd har därför Rrk valt att åter granska samtliga inkomna rapporter för att försöka utröna om dom håller för ett godkännande. Därför kommer några fynd som redan markerats som godkända på Rrk:s hemsida nu att hamna "under utredning".

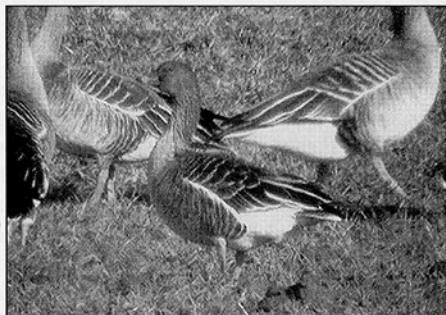
Inför framtida gässskådning vill vi därför uppmåna alla skådare i rapportområdet att föra mycket noggranna anteckningar om ni stöter på en sädgås som möjligen kan vara av rasen *rossicus*. Det ni ska ge särskild akt på är näbbform. Ni som har tillgång till kamera ska naturligtvis i möjligaste mån försöka få bilder på misstänkta fåglar. Kom ihåg att en bild av tveksam kvalitet ändå är bättre än ingen bild alls. Vi inom Rrk skulle uppskatta hjälp från en samlad sörmländsk skådarkår för att försöka utröna hur det ser ut med inblandning av *rossicus* bland våra ordinära "skogssädgäss".

/ För Rrk Sörmland Håkan Lernefalk

Holkhäckande tornseglare

I förra numret av FiS nämnde Jan & Anki Gustafsson holkhäckande tornseglare hemma hos sig i Palmtorps allé utanför Oxelösund. Dom avslutade sin notis med en öppen förfrågan om fler hade liknande erfarenheter. Nedan beskriver Viking

Foto: Jörgen Israelsson

Tundrasädgås? Denna fågel, fotad vid Skäraviken, Hallbosjön våren 2003, har bedömts som rasen *rossicus* baserat främst på form både på kropp och näbb. Den omtalade näbbteckningen är annars ganska vanlig även på nominatrasen.

Olsson både holk- såväl som trädhäckande seglare. Hans Eliasson beskriver därefter holkhäckare just i Muddus där Viking tagit sin bild!

På fotot här intill ser ni min rekordholk som sattes upp 1962 i Gryt i Östergötlands skärgård. Med rekord här avser jag mitt personliga rekord, andra läsare har kanske ännu äldre, i fortfarande tjänstgörande holk. I nu 42 år har alltså holken suttit uppe och har omväxlande, och faktiskt också samtidigt, så gott som årligen bebotts av stare och/eller tornseglare. De två arterna har så olika häckningstider att de – de många år de båda bebor holken - blir växelboende. Så fort starungarna lämnat holken i början på juni flyttar tornseglarna in, och eftersom de själva inte bygger något bo sker äggläggningen där nästan omedelbart.

Trädhäckande tornseglare i Muddus
Foto Viking Olsson /N

Någonstans i mitten av de 42 åren var det dags för holkträdet, ett gammalt murket körsbärsträd, att falla till marken för gott. Närmaste punkt att snabbt igen få upp holken på blev väggen av vårt gamla torp, och avståndet dit kan väl vara ca 8-9 meter. Det bekymrade inte de två udda hyresgästerna som omedelbart tog bostadsrätten på vårt

hus i anspråk igen. Vid senaste häckningen där av tornseglarna år 2002 födde de upp en kull på tre ungar, vilket inte är så vanligt.

Holkhäckande tornseglare i Gryts skärgård.
Foto Viking Olsson /N

Det känns på något vis som att denna holk måste ha alla de kvaliteter dessa två arter eftersträvar. Skillnaden mellan Jan & Ankis och min holk är att deras anges vara "småfågelholk" (ingångshål 40 mm /Reds anm.) medan min sannolikt är konstruerad betydligt större då den är för stare med ett ingångshål på 50 mm. De enda förändringar jag vidtagit under de 42 åren är att när så behövts har det av väder och vind härjade taket ersatts med ett nytt.

Det kanske också kan intressera läsarna att se hur tornseglaren kan häcka i trädhål i "det vilda", vilket man numera troligen aldrig får se här i södra Sverige. Tornseglaren är på väg in till sina ungar i ett gammalt hackspethål i en torrfura i Muddus nationalpark i Norrland 1967.

/ Viking Olsson

Vi besökte Muddus nationalpark i juli 1986 och där häckade tornseglare i stora "starholkar" och även i s.k. höghusholkar. Dessa var uppsatta i fågeltornet/brandtornet vid Muddusloupal. Det finns ju inga hus för häckning på flera mil i detta område. Där var gott om tornseglare, men även av insekter!

/ Hans Eliasson

Sörmlandssvararen 10 år

Under början av 90-talet uppstod på många håll lokala svarare med tips om aktuella fågelfynd som ett komplement till den redan väletablerade rikstäckande "C3-svararen". Jag själv tillsammans med Jukka Väyrynen började vintern 93/94 på allvar diskutera om vi inte även i Sörmland skulle prova om intresset för en lokal svarare skulle kunna vara tillräckligt stort. Vi drev frågan i samråd med Rrk och FSO:s styrelse. Vi kollade även om intresset i lokalklubbar kunde vara så pass stort att man skulle kunna tänka sig att sponsra en uppstart. Snart nog fanns samstämmighet kring hur och i vems regi svararen skulle drivas och lokalföreningarna bistod med medel för införskaffande av en telefonsvarare och för start av ett abonnemang.

Under mars månad 1994 startade så Sörmlands-svararen och redan från första dagen var under-teknad skötselansvarig. Till en början stod en traditionell telefonsvarare i min garderob och eftersom det var omöjligt att bli av med ett irriterande pip ljud var gång någon ringde blev jag tvungen att bädda in den i mjuka kläder för att säkra egna och familjens nattro.

Efter ett par år kom Telia med en nymodighet i form av en "virtuell" telefonsvarartjänst som många regionala föreningar så småningom gick över till. Då Sörmlandssvararen i sin första tappning saligen och ganska dramatiskt insomnade bland sina kläder under ett åsknedslag, lyckligtvis utan att antända garderoben, blev den akuta lösningen just denna nya form av meddelandebbox.

Nästa modernisering var att skaffa ett separat inläsningsnummer för att underlätta inrapportering. Detta var tänkt att underlätta rapportandet, bl.a. för att hålla nere telekostnaden om man rapporterar från mobiltelefon.

Själv har jag med årens gång förbättrat ergonomin kring skötseln och har numera en liten fätöljhörna med högtalartelefon för att kunna använda bägge händerna vid loggningen av rapporter. Detta kan behövas då det blir rätt många timmars lyssnande/skrivande per år. Jag skulle tro att det rör sig om ca 20 minuter per dag i genomsnitt. Då jag själv sköter svararen ca 300 dagar per år rör det sig alltså om

ca 100 timmar. Genom åren har det m.a.o. blivit uppemot 3000 inläsningar och många timmars lyssnande och skrivande. Jag antecknar i kollegieblock och samtliga dessa finns bevarade sedan starten. Totalt 23 block har hittills fyllts med inringda fågel-tips.

Svararloggar

För förtjänstfull backup har ovan nämnd Jukka samt Jörgen Israelsson stått de första åren och Jan Gustafsson de senare. Ett stort tack till dessa her-rar som säkerställt att även jag kan resa bort!

Notera att sedan 1997 tar Rrk hand om de inringda rapporter som faller under rapportmallen, dvs. inringda rapporter jämföras skriftliga dito så länge som rapportören presenterat sig. Under de sex åren '97-'02 skrev skötselansvarig (dvs. jag eller min backup) in rapporterna i ett Excel-ark. Dessa underlag skickades sedan över till de sammanställningsansvariga inom Rrk precis som all annan övrig rapportering.

Nytt för 2003 är nu att vi inte längre tar omvägen över Excel för att sammanställa dessa svarar-rapporter utan numera säkerställer vi istället att fynden hamnar i rapportdatabanken Svalan. Detta sker genom Rrk:s försorg. Som var och en kan förstå skulle det underlätta oändligt för Rrk, som lägger mycket fritid på detta sammanställande, om så många som möjligt av våra aktiva skådare runt om i landskapet kunde skriva in sina rapporter själva i Svalan. Om detta sedan sker löpande under året så kan även bearbetningen av materialet ske löpande med en snabbare sammanställd årsrapport av högre kvalitet som resultat.

Att svararen är uppskattad får jag regelbundna tecken på och jag tackar er som under åren upp-muntrat mig i mitt arbete. Några glada tillrop och tecken på uppskattning värmer och ger förnyad energi till fortsatt arbete och gör att det känns meningsfullt. Nu är det väl bara att ge sig i kast med nästa decennium och hoppas på att rapporterna fortsätter att strömma in.

/ Göran Andersson

Hartsö-Enskär fågelstation

Genom idéellt arbete som ringmärkare eller assistent på vår "egen" fågelstation kan du göra en ovärderlig insats för fågelforskningen. Som assistent behöver du inte vara fågelexpert, men du ska gilla fåglar.

Det går även utmärkt att förlägga föreningsexkursioner till ön (transportkostnad cirka 100 kr/person vid 12 deltagare). Logi sker lämpligen i tält.

Fågelstationen är belägen på ön Enskär i Hartsöarkipelagens södra del som en sista utpost mot det öppna havet. Stationen drivs av FSO och verksamhet har här bedrivits sedan 1965.

För mer information kontakta Lennart Wahlén, 0155-215711.

Du kan också stödja verksamheten genom att köpa stationens T-shirts, dekaler och fågelholkar.

Sörmlandssvararen

Ring Sörmlandssvararen för att få besked om senaste nytt i de Sörmländska markerna eller de lokala fågelföreningarnas exkursioner och möten. Svararen drivs av Regionala rapportkommittén (Rrk) som är en arbetsgrupp inom FSO. Rapporterar du till Sörmlandssvararen kommer dina obsar direkt till Rrk:s fågelrapport. Inkommen information om känsliga och hotade arter/häckningar behandlas konfidentiellt och registreras endast som ett underlag för fågelskyddsarbetet och utläses ej på svararen.

Skötselansvarig för Sörmlandssvararen är Göran Andersson (0157-13510). Kontakta Göran om du har frågor, sunpunkter eller vill göra felanmälan.

OBS! Rapporterar dina obsar gör du på tel: 0157-10846

**RIKSINVENTERINGSART
FÖR 2004 ÄR HÄGER
GLÖM INTE RAPPORTERA!**

RAPPORTMOTTAGARE:
Rrk Sörmland, Håkan Lernefalk
Storgatan 16A, 641 45 Katrineholm
0150-511 34
hakan.lernefalk@swipnet.se

Innehållsförteckning

1 / 2004

<i>Inledaren.....</i>	<i>3</i>
<i>Backsvala.....</i>	<i>4</i>
<i>Femörefortet.....</i>	<i>6</i>
<i>Rågö-Stångskär.....</i>	<i>8</i>
<i>Ett år med FSO.....</i>	<i>10</i>
<i>FSO:s styrelse.....</i>	<i>12</i>
<i>Hartsö-Enskär fågelstation 2003.....</i>	<i>14</i>
<i>Korta notiser.....</i>	<i>26</i>